

A budapesti könyvhétről hazafelé utazva, megkérdeztem Mauritsot, mikor látta Nagy Ferit. Azt mondta, Feri hetente felmegy hozzá a Foorumba, de már meg kellene látogatni, mert Franzer bekeretezte új képeit, el kellene menni, segíteni felrakni őket...

Sokszor tanakodtam vele, mi legyen a Pechán-, a Boschán-, a Sáfrány-, a Baranyi Markov-, a Nagypáti-hagyatékkal — most fel sem merem tenni a kérdést, mi lesz a Nagy Ferenc-gyűjtemény sorsa. Könnyű lenne új Sáfrány, Hangya, és Maurits adományokkal kiteljesíteni (magam is beszálnék néhány képpel), no de, mondom, ebben a kérdésben vele sem tudunk zöld ágra vergődni, pedig hát, neki aztán mindenre volt kész válasza...

Befejezve gyorsjegyzetemet, máris hallani vélem vitriolos megjegyzését, ripszját. És igaza van, most sem sikerült megragadnom, megmutatnom modellem profilját, szerepét kultúránk hétköznapijaiban. Hangsúlyozom, hétköznapijaiban — de Konjović—Hangya—Sáfrány—Maurits négyszögében! Nem sikerült, de az tán mégis tetszene neki, hogy nem nekrológot, in memoriamot írtam róla, hanem csak egy kis jegyzetet. Hiszen a többi úgyis megbeszéljük, ha összefutunk. Igen, az egészen biztosan tetszene neki, hogy ezt a kis jegyzetet is beillesztem Hangya festészetével foglalkozó írásaim közé. Tényleg afféle utószóként.

TOLNAI Ottó

AZ ÁLLANDÓ ÚTKERESŐ

Ács József pancsovai kiállítása kapcsán

Ács Józsefet ma már festészetünk nagy öregjei között tartjuk számon. Hogy is ne, amikor több mint öt évtizedes pálya áll mögötte, több mint ötven kísérletező esztendő. E pályára madártávlatból tekintve azt kell megállapítanunk, hogy az út, amelyen Ács érkezett, igen kanyargós volt, de festőknek valahogy mindig éppen a szerpentinnek veszélyével, a végcél bizonytalanságával kívánt találkozni, a bizonytalant választotta, a kipróbált, a veszélytelenebb utak helyett. Az ismeretlen misztikuma és egzotikuma vonzotta és vonzza ma is, ezért nevezhetjük állandó útkeresőnek, a szó legpozitívabb értelmében.

Kritikusi minőségben legalább negyedszázada rója Európát, ott van legtöbb nagy rendezvényen, értesül mindenről, ami új, viszonyítási lehetősége van. Mindez kétségkívül érezhető festészetén is. Igaz viszont az is, hogy a kísérletező kedv festőknek a vérében volt. A harmincas években ún. tartózkodó expresszionistaként indult, majd egykori taná-

ra, Milo Milunović cézanne-izmusát vallotta magáénak. A háború utáni években expresszionista korszaka következik (ennek jegyében festeknek legtöbbször az akkor alakuló művésztelepeken is), ezt váltja az absztrakt irányzat, az informel, majd pedig a geometrizmus (geometrikus expresszionizmusáról Miloš Arsić értekezett). Közben volt egy rövidebb időszak, amikor a pop arthoz hasonló megoldásokkal kísérletezett, majd egy ún. fölújított figurációval, amelynek megint csak megvolt a maga íve az expresszívától a metaforikuson keresztül a radikális konceptuálisig. De festett Ács József sajátos földrajzi-politikai képi kommentárokat, költött vizuális verseket. . .

Ezek azok a „lapok”, amelyekből össze lehetne állítani Ács festészetének mozaikját, azt a sokszínű képzeletbeli alkotást, amelynek helye ott van a mai vajdasági képzőművészet élvonalában. Talán mondani sem kell, hogy Ács mindig a mában él, a ma problémáit igyekszik a festő szemével láttatni. És éppen ez az idővel való sodortatás, a mindig szinkronban lenni a korról elve teszi azt, hogy Ács végül is annyit kísérletezett, és hogy máig nem döntötte el dilemmáit, mint ahogy a dilemmák valójában eldönthetetlenek is. De minden képe vitathatatlanul ácsos, mert felismerhető jelrendszere van.

Ács festészetéről beszélve bizonyos konstansokat kell elsősorban említeni, azokat az állandókat, amelyek révén a felismerhetőség megvalósulhat. Ilyen konstansnak érzem e pancsovai kiállítás láttán is a racionális és emocionális harmonikus egységét. Racionalitása mindenképpen a témaválasztáson keresztül manifesztálódik, abban a festői törekvésben, hogy áthidalja az élet és a művészet közötti szakadékot és abban a törekvésében, hogy napi társadalmi-politikai eseményekre reagáljon.

A pancsovai kiállítás az elmúlt öt évben keletkezett képeit mutatta be, azt a korszakot, amely szervesen épül az előzőkre, de újfajta viszonyulásról is tanúskodik. A jelzett időszakban Ács József már nem a tartalmat tekinti elsődlegesnek. A téma másodlagossá vált, képei pedig mintha neutrálisabbakká. Nem mond le ugyan bizonyos metaforikus értelmezésekről, de a kép plaszticitására több súlyt fektet. Mintha most az érzelem nyert volna csatát az értelem ellen. Ács szinte játszadozik új képein, mintha menhelyet talált volna. Egyfajta magáratalálás is ez, amelyről az 1983-as Banja Luka-i A posztmodern művészet felé című kiállítás kapcsán Zdenko Rus zágrábi kritikus nem véletlenül állapította meg, miszerint Ács képeinek filozófiája van, de szenzibilitásában ízig-vérig mai.

Ezek a képek egyszuszra készültek. Keményebb veretűek és határozottak. Színei jellegzetes kékjei is ilyenek, s ezek teszik teltté a képet. Sokszor mintha színes gyorsírói jegyzeteket látnánk, különös jelek halmaza sorjázna.

Ács új képeit szemlélve néhány újabb momentumot is felfedezhetünk. A régebbi euklidészi geometria helyett egy vége nincs térségbe visz ben-

nünket a festő a spirálisok és félkörök pedig egy a végtelen kozmikus térségbe alakulnak át. Fel kell figyelnünk az Ács-féle idézetekre is. Ács valóban nagy előszeretettel idéz gondolatokat, asszociációkat ébresztő gondolattöredékeket, s ezekkel mintha csak önmagát bátorítaná.

De Ács büszkén vállalja a nagy elődöket is: Botticellit, Michelangelót, Rubenst, Delacroix-t, Franz Marcot, Manet-t és Millet-t. Tőlük eredeztethető, hogy Ács festészetének tematikája az elidegenedés, a politika, a közgazdaság, a mezőgazdaság, de mindez a művészet prizmáján keresztül szemlélve.

Mert Ács korábbi és újabb festményei is tulajdonképpen kérdésfeltevések, amelyek nem feleletet adnak, hanem provokálják a választókat. Sok képe első meglátásra a befejezetlenség érzését kelti, holott tudatos ez a „non finito”, s azt a célt szolgálja, hogy mindenki a maga módján „fejezhesse be” az Ács provokálta témát. Alapállás is ez, amelytől a festő még ma — nyolcadik évtizedében — sem mond le. De miért is tehetné? Éveinek száma miatt? Ha földadná, földadná mindazt, ami immár több mint öt évtizede jellemző rá: az állandó kísérletezés, kutatás, az együththaladás az idővel, a társadalmi kérdésekre a festészet eszközeivel történő válaszadás.

Sava STEPANOV